

המלחמה בטרור

משולחנו של העורך הראשי

לנצל את השילוב של הטופוגרפיה ושל האקלים החורפי, כדי למנוע את לכידתו. רק כאשר תתבהר תמונת המצב על הקרקע ניתן יהיה לקבוע אם הושגה מטרתה הראשונית של ארה"ב – לחסל את האחראי לביצוע התקפות הטרור של ה-11 בספטמבר.

בניסיון להשיג מטרה זו, תצטרך ארה"ב להלך על חבל דק. מצד אחד, קשה לראות כיצד ניתן לחסל את התשתית של בן לאדן ושל ארגון אל-קעידה באפגניסטן, מבלי להכניע את הטליבאן לחלוטין. הכוח היחיד שמסוגל לעשות את "העבודה השחורה" הוא הברית הצפונית. עם זאת, ניצחון שיושג בהנהגתה של הברית הצפונית יוצר בעיות משלו. ארצות הברית אינה יכולה לפעול ביעילות באפגניסטן בלי הסיוע של פקיסטאן, ששירותי הצבא והמודיעין שלה מתנגדים התנגדות נמרצת לברית הצפונית.

הבעיות הכרוכות בניצחון הברית הצפונית כבר הובילו את מנהיגי ארה"ב ופקיסטאן להזהיר את הברית לבל ייכנסו כוחותיה לקאבול הבירה. אזהרה זו הונעה על-ידי חששה של וושינגטון שנפילת קאבול תוביל לטבח,

בשעה שגיליון זה של "עדכן אסטרטגי" יוצא לדפוס, נכנסת המערכה האמריקאית באפגניסטן לשבוע הששי שלה. מערכה זו, המהוות את השלב הראשון של המלחמה נגד הטרור, עליה הכריז הנשיא ג'ורג' בוש בעקבות התקפות הטרור של ה-11 בספטמבר, כבר שינתה באורח דרמטי את מאזן הכוחות על הקרקע. כוחות הטליבאן נסוגים מערי-מפתח והברית הצפונית השתלטה על חלקים נרחבים משטח המדינה.

עם זאת, המבצע בהנהגתה של ארה"ב, שנפתח נגד אוסאמה בן לאדן ומשטר הטאליבאן, מותיר שאלות פתוחות רבות. שאלות אלה נוגעות להשלכות המקומיות, האזוריות והבינלאומיות של המערכה. ניסוח אותן שאלות מהווה תנאי מוקדם להערכת יעילותו האפשרית של המבצע למאבק בטרור הבינלאומי.

ברמה המקומית, ייקבעו הסיכויים ללכידתו ו/או חיסולו של בן לאדן על-ידי היקף קריסתו של משטר הטליבאן. במידה ונסוגת אנשי הטליבאן תסתכם בהתחפרותה באזורים ההרריים של אפגניסטן, הרי שבן לאדן יוכל

בגיליון זה:

האינתיפאדה השנייה – הערכת מצב
שי פלדמן

כנייה של ההפרדה
החד-צדדית
שלמה ברום

צה"ל והתקשורת הזרה: הערכה
ולקחים בתום שנה לאינתיפאדה
גיאורא איילנד

גילוי הגז הטבעי בישראל:
המשמעויות הכלכליות והאסטרטגיות
שמואל אבן

שיגרור בעקבותיו אסון הומניטארי נרחב עוד יותר. האזהרה הזו הייתה שלובה בהבעת תקווה, שניתן יהיה להחליף את משטר הטאליבן בקואליציה מקיר-אל-קיר, שתכלול את כל המרכיבים העיקריים הפעילים – הפוליטיים והאתניים – באפגניסטן. בינתיים התעלמו מנהיגי הברית מאזהרות ארצות הברית ופקיסטן וכבשו את קאבול הבירה. באיזו מידה תוקם ממשלה חדשה באפגניסטן שתייצג את כל הכוחות הפועלים בקרבה, נותרה שאלה פתוחה.

סדרת שאלות נוספת, סובבת סביב ההשלכות האזוריות האפשריות של המערכה. בראש הרשימה בתחום זה נמצאת האפשרות שרגשות אנטי-אמריקניים והעדר הפופולאריות של הטליבאן בפקיסטאן, עלולים לערער את יציבות השלטון במדינה זאת. בעת כתיבת שורות אלה נראית אפשרות זאת כבעלת סבירות נמוכה – עם סימנים מועטים שהצבא ייאבד שליטה מתי שהוא בעתיד הקרוב – אולם בעבר כבר הוכחה פעם אחר פעם הבעייתיות הכרוכה בהערכת התפתחויות פנימיות במדינות האזור.

יתר על כן, ההפתעה האסטרטגית שנחלה ארצות הברית ב-11 בספטמבר, מצביעה על הסכנה שבהתעלמות מאיומים בעלי סבירות נמוכה, במיוחד במקרים שבהם ההשלכות הקשורות בכך הן משמעותיות. בהתחשב ביכולת הגרעינית של פקיסטן, לא ניתן להתעלם מההשלכות של אפשרות קריסתה. היה וסכנה כזו תתממש, הרי שתהיה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שמדינה גרעינית התפרקה. אפשרות זו מעלה כשלעצמה מספר תרחישי-בלהות, כגון השתלטות אנשי טרור על מתקנים גרעיניים.

קשה באותה מידה היא הערכת האפשרות, שהמבצע בהנהגתה של ארה"ב יוביל לערעור היציבות בערב-הסעודית. גם בתחום זה, עומדת ארצות הברית בפני דילמות קשות. מתוך רצון להמנע מכך שהיא תצטייר כמי שפתחה ב-"מלחמת תרבויות" נגד האיסלם, מייחסת וושינגטון חשיבות עצומה לקבלת תמיכה פומבית מצד חצר המלך בסעודיה. בנוסף לכך, לא ניתן לחסל את רשת התמיכה הכספית של בן לאדן ללא שיתוף הפעולה מצדה של ממשלת סעודיה ושל סוכנויות המודיעין

שלה. עם זאת, ככל שהממשל בסעודיה נדרש להצהיר אמונים בארצות הברית, כך גוברת חשיפתו לרגשות אנטי-מערביים בחברה הסעודית.

סדרת שאלות נוספת נוגעת לנושא, באיזו מידה תראה ארה"ב בהצלחת המערכה נגד בן לאדן והטליבאן, משום מבוא לטיפול בסכנות האסטרטגיות האחרות באזור. בשאלה זו מתנהל זה מכבר ויכוח רציני בקרב אנשי ממשל בוש, כאשר חלקם טוענים שארה"ב צריכה לנצל את ההזדמנות שנוצרה "לסגור חשבונות" עם עיראק. אחרים מקרב אנשי המפתח בממשל מצביעים על ההתנגדות שחלק מבעלי בריתה הקרובים ביותר של ארצות הברית בעולם הערבי כבר הביעו בהקשר להרחבה אפשרית של מטרות המלחמה. לדעתם, הרחבה זו רק תחזק את עמדתם של הגורמים בעולם הערבי, שטענו, שהמלחמה שהוכרזה נגד הטליבאן אינה אלא כסות למטרתה "האמיתית" של אמריקה, והיא לבסס מחדש הגמוניה בעולם הערבי.

קשה להעריך כיצד תיפול ההכרעה בין שתי האסכולות. ברור, עם זאת, שההכרעה לא

עדכן אסטרטגי

כרך 4, גיליון מס' 3 נובמבר 2001

הרבעון **עדכן אסטרטגי** מיועד להעשיר ולהפרות את הדיון הציבורי בנושאים העומדים, או אמורים לעמוד, על סדר היום הביטחוני של ישראל והמזרח-התיכון.

המאמרים המופיעים בעדכן נכתבים על-ידי חוקרי המרכז ואורחיו, ומבוססים על מחקרים שנעשו במרכז. המאמרים מאופיינים בהיותם מכווני מדיניות. הדעות המובעות בהם הן של המחבר לבדו.

© כל הזכויות שמורות 0793-8950 ISSN

עורך ראשי:
שי פלדמן

מנהל המערכת:
משה גרונדמן

עיצוב גרפי:
מיכל סמו

חברי המערכת:
שי פלדמן
שלמה ברום
אברהם בן-צבי
הירש גודמן
משה גרונדמן
מרק הלר
ענת קורץ
אפרים קם

עדכן אסטרטגי יוצא לאור על-ידי

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת תל אביב, רמת אביב, תל אביב 69978
טל' 03-6409926 פקס' 03-6422404 E-mail: jcss2@post.tau.ac.il

עדכן אסטרטגי מתפרסם בעברית ובאנגלית

ותוכנו המלא מוצג באתר האינטרנט של המרכז.

כתובת האתר: <http://www.tau.ac.il/jcss/quarterly.html>

הערביות, כגון אל-ג'אזירה, ילהיטו עוד יותר את דעת הקהל הערבית נגד ארצות הברית. כתוצאה מכך, מאיצים אנשי ממשל בישראל להימנע מפעולות שיספקו תמונות כאלה. מתוך החשש שתמונות כאלה תהיינה אף אחת התוצאות של ההתמוטטות האפשרית של הרשות הפלסטינית, מפציר ממשל בוש בישראל שתימנע גם מכל צעד העלול להביא לתוצאה כזו.

מכאן, שלהתקפות הטרור של ה-11 בספטמבר ול"מלחמה בטרור" שהוכרזה על ידי ארצות הברית בעקבותיהן, יש תוצאות מנוגדות על ההמשך האפשרי של האלימות הפלסטינית. בשלב מוקדם זה של המערכה, קשה עדיין לחזות את התוצאה הכוללת של ההשלכות המנוגדות האלה.

ולבסוף, ברור עוד פחות מה יהיו המאמצים, שארצות הברית תעשה בעתיד הרחוק יותר, כדי לטפל ב"שרשי הבעיות" שהובילו להתקפות הטרור של ה-11 בספטמבר. בעקבות ההתקפות ותגובתן של מדינות מוסלמיות להפצצות האמריקניות באפגניסטן, נעשתה ארצות הברית בשבועות האחרונים, יותר ויותר מודעת לעוצמת השנאה כלפי ארצות הברית וכלפי המערב בכלל, הקיימת בעולם המוסלמי. השאלה האם תרצה ארצות הברית לטפל בכעסים המונחים בשורש השנאה הזאת – משימה רב-ממדית שתתבע משאבים אדירים – נותרת לפי שעה ללא מענה.

עם זאת, כלל לא ברור כיצד תטפל ארצות הברית בהתנגדותן הצפויה של אחדות מבנות בריתה הערביות, בין היתר מצרים, לכל מאמץ להרחיב את המערכה נגד הטרור, מעבר למיקודו המקורי בבן לאדן וברשת אל-קעידה. חלק מההתנגדות הזו כבר הובעה באורח פומבי – סימן לבאות. השאלה, האם תרצה ארצות הברית להרחיב את המערכה ליעדים נוספים, גם במחיר של הגברת המתיחות ביחסיה עם מצרים וסוריה, נותרה פתוחה.

**ממשל בוש הבהיר
לממשלות סוריה ולבנון את
סירובו להשלים עם סכנת
הטרור שהחיזבאללה מוסיף
להציב באזור. בכך הוא דחה את
הניסיונות הערביים ליצור
הבחנה בין טרור ו"מאבק
לשחרור לאומי"**

במקביל להיווצרותה של אווירה פחות סובלנית כלפי האלימות הפלסטינית, ממשל בוש גם מקשה על יכולת ההתמודדות של ישראל באלימות הזו. זאת, מתוך חשש הממשל, שתמונות הטלוויזיה הכרוכות במהלכיה של ישראל, והמוצגות בכל רשתות התקשורת

תיפול לפני שיתבהרו תוצאותיה הסופיות של המערכה באפגניסטן עצמה. זאת, אלא אם סדאם חוסיין יספק לארצות הברית עוד לפני כן הוכחה ברורה למעורבותו בפעולות טרור, במיוחד בתחום הלא-קונבנציונאלי.

קשה יותר להפליג הרחק מאפגניסטן ולהעריך את השפעת התקפות הטרור של ה-11 בספטמבר על הסכסוך הערבי-ישראלי. האווירה הנוכחית בווינגטון של "אפס סובלנות כלפי טרור" מקשה מאוד על היו"ר יאסר ערפאת ועל כוחותיו להתמיד באלימות, אותה הם אמצו מאז שלהי חודש ספטמבר 2000. בנושא זה התגלה ממשל בוש כחסר פשרות, כאשר הוא דחה את בקשותיו של ערפאת להיפגש עם הנשיא, כל עוד אין המנהיג הפלשתינאי עומד בהתחייבותיו לשים קץ לאלימות. יועצת הנשיא לביטחון לאומי, קונדוליסה רייס, אף הדגישה בהקשר זה שערפאת אינו יכול לחבק את החמאס והג'יהד האיסלמי ובאותה עת לטעון שהוא מתנגד לאלימות.

יתר על כן, ממשל בוש הבהיר, באמצעות הודעות נפרדות שנמסרו לממשלות סוריה ולבנון, את סירובו להשלים עם סכנת הטרור שהחיזבאללה מוסיף להציב באזור. בכך הוא דחה את הניסיונות הערביים ליצור הבחנה בין טרור ו"מאבק לשחרור לאומי" והבהיר שמאמציו להילחם בטרור לא יסתיימו עם בן לאדן.

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים מביע את תודתו העמוקה

למרשה ריקליס

על תרומתה להוצאתו לאור של עדכן אסטרטגי.